

Szembe-tünőbb lészen ékes ragyogvannya
 Bólts gondolatidnak, 's Hazád azt kívánnya,
 Hogy Poësisunkban ezzel is példával
 Elöl járj, mint ama' Magyar Poemával.
 Tetszett Énekidnek déltzeg pajkossága,
 Néha szint azoknak szentebb buzgósága.
 Teleki magzatnak lett meg gyógyulását
 Iríglyené Virgil ölelvén pajtását.
 Jeles mindezekben Múzsádnak járása,
 's Kitetszik Castali kútjából ivása.
 Enyelegvén olykor e' kiés Lánykával
 Mondd, hogy ne vesződjék Versek' nyújtásával,
 's Őtet tisztességgel köszöntvén nevembe',
 Kérd nyugodjon néha Vénült kebelembe'.
 Ideges Szűzemet éppen el végeztem,
 's Már Nótáihoz is serénységgel kezdtem.
 De tudod Barátom, hogy Aristarchusra
 Még Homér is szorúlt, mint Czigány ló-húsrá,
 Hadd el azért értem Magyar tengeredet,
 's Hogy Munkám pallérozd, hájzsd szekeredet.
 Jer hív Barátodhoz leg alább egy hétre,
 El hidd szivességed nem hinted szemétre.
 Drága gazd' aszszonyom téged szivesen lát,
 Bár nyelvünk nem tudja, tart bezzeg jó konyhát,
 Mert azon Országból vagy on származása,
 Mint a' Balatonon kinek átúszása
 Tőled szép Versekben hajdan dítstetett,
 's Ő is Magyar Szívvel meg ékesítettett.
 Egy tarisznya Verset majd rakok elédbe,
 Mert jobbításokról bízom Szép elmédbe,
 Hogy ha pedig Munkám helyben hagyni fognád,
 Tudom hogy Szűzemhez nem könnyen férhet vád.

Fekete István

ARANY JÁNOS VÉGRENDELETE

Arany János életrajzának jól feltárt része a költő gazdálkodása befolyt jövedelmeivel.¹ A korabeli hírlapok közléseiből és Rolla Margit könyvéből² ismert a költő végrendeletének tartalma is, a kritikai kiadás jegyzete is ezt használja fel.³

Jól kiegészíti az eddig feltárt forrásanyagot az a három dokumentum, amelyeket a következőkben adunk közre.

Hajduska Emilnek, Arany László családi ügyvédjének⁴ leszármazottaitól vásárolt a múlt évben a Nagykőrösi Arany János Múzeum néhány, az Arany-családdal kapcsolatos dokumentumot és tárgyi emléket.

¹ DEBRECZENI István: Arany János hétköznapijai Bp. 1968. 40–96.

² ROLLA Margit: Arany estéje Bp. 1944.

³ Arany János összes művei XV. Arany János levelezése (1828–1851) 464.

⁴ Hajduska Emil a múzeumunkba került okiratok szerint 1879. febr. 19-től a Földhitelintézet tisztviselője, jogi diplomát 1885-ben, ügyvédi oklevelet 1893-ban szerzett. Arany Lászlóné egy arcképét és a „Délbábok hőse” 1899-es kiadását dedikálta neki.

Ezek közül témánkat a következők érintik:

1. Hiteles másolat Arany János végrendeletéről.⁵
2. Arany Lászlónak címzett „Jegyzőkönyv: Arany János végrendeletének kihirdetése tárgyában.”⁶
3. A nagyszalontai református fiúiskola elismervénye a reá hagyományozott 1000 forint átvételéről.⁷
4. Gyulai Pál helyettes akadémiai főtitkár levele Arany Lászlóhoz, az Arisztophanész-fordítás kiadási jogáról.⁸

A végrendelet tartalma ismert volt eddig is, de a hiteles szöveg most kerül először közlésre.

A második számú irat szó szerint megegyezik a Rolla Margit által közölt Széll Kálmán-féle példánnyal, ezért nem közöljük.⁹

Téves a Rolla Margit által idézett ún. X. levél dátuma,¹⁰ (Bp. június 11/84.) mert a szalontai fiúiskola nyugtája 1883. június 12-én kelt, és ezt a dátumot támasztja alá a Rolla M. által közölt törvénytudós végzés 1883. évi április hó 14-i kelte is.¹¹

1. Hiteles másolat Arany János végrendeletéről:

Másolat. 1 ftos bélyegű eredetiről. –

Végrendeletem.

Alulírott hátrahagyandó kevés javaimról következőleg intézkedem.

Vagyonom ez idő szerint áll: 1) értékpapírokból, melyekből 57000 forint névleges értékű nálam van, 30000 ft névl. értékű pedig a magyar földhitel intézetnél van letéve; 2) 10800 ft betáblázott magánkölcsonból N. Szalontán; 3) ugyanott néhány holdnyi fekvőségéből; végre 4) pár ezer forintból folyó számadáson a magyar földhitel intézetnél.

Összes munkáim kiadási jogáért Ráth Mór úr köteles három év alatt 8000 – eshetőleg 10000 forintot fizetni, melyből az első részt, 1000 ft-ot, már le is fizette.

1. E hagyaték összegéből, s ha mivel még szaporodik, rendelek fizetni:

a) A Magyar Tudományos Akadémiának hálám némi jelül, alapítvány képen egyezer 1000 o.é. forintot.

b) A Kisfaludy társaságnak, már tett 50 arany alapítványhoz még ötvenet, hogy száz aranyra emelkedjék.

c) A nagy-szalontai ref. fiú iskolának 1000 egyezer o.é. ftot oly módon, hogy ennek évenkénti kamatja mindig egy, a szalontai iskolát kitűnő sikerrel végzett szalontai szegény tanulónak adassék segélyképen fensőbb tanulmányainak más iskolában leendő folytatására.

2. Ezek levonása és lehetőleg szerény temetési költségeim fedezése után, a megmaradó összegből hagyok szeretett nőm Ercsey Juliánának 40000:mondd negyvenezer o.é. forintot. Továbbá egy előbbeni végrendeletemben neki hagytam volt, és most szintén neki hagyom összes munkáim tulajdonjogát haláláig, de mivel azt a legújabb Ráth Mórral létrejött szerződés miatt, életében már alig értékesítheti: akarom, hogy az e szerződésből folyó haszon egészen az ő sajátja legyen.

3. A hagyaték összeg fennmaradt része, egyenlő osztály szerént, illesse fiamat Arany Lászlót és unokámat Szel Piroskát (sic !). Az utóbbinak osztályrésze azonban férjhez menetelég maradjon nőm gondviselése alatt, ki ennek kamataiból tetszés szerint, maga is költhessen, Piroska ruházatára, kiházásítására is, nagyanyai jó indulata szerint, fordítson, de minden számadási kötelezettség nélkül. Azon nem valószínű, mégsem lehetetlen esetben pedig, ha Piroska kis-korban, vagy nagykorúságban ugyan, de lemenő egyenes örökös, vagy férj, vagy végrendelet hátrahagyása nélkül múlna ki: az ő osztályrészét első sorban nőm, s ha ez már nem élne László fiam örökölje.

⁵ Arany János Múzeum Történeti Dokumentáció Gyűjteménye (AJMTD) 76. 24. 1.

⁶ AJMTD 76. 24. 2.

⁷ AJMTD 76. 24. 3.

⁸ AJMTD 76. 24. 4.

⁹ ROLLA Margit: i. m. 131.

¹⁰ I. m. 145.

¹¹ I. m. 144.

4. A szalontai földecskék tulajdonjoga még él, nőmet illesse; halála után ezek, valamint munkáim tulajdoni joga, szálljanak egyenlő osztályban László fiamra és Piroska unokámra.

Az 1879 november 16-án tett, körülbelül hasonló tartalmú, de codicillusokkal megterhelt és félreértésre okot adható végrendelet/te/m helyébe, melyet ezennel megsemmisítek, írtam sajátkezűleg.

Budapesten 1881 dec. 2^{án}. – Arany János s.k. (p.h.) Alulírottak mint meghívott és együttesen jelenlévő tanúk bizonyítjuk, hogy Arany János úr a fentebbi iratot előttünk élő szóval saját kezűleg írott végrendeletének nyilvánította és szintén előttünk alá is írta. – Kelt Budapesten mint fentebb. Fraknóy Vilmos s.k. mint tanú, Csiky Kálmán s.k. mint tanú.

Másolat

Pótló végrendelet.

Az 1881 évi december 2-^{én} tett végrendeletem 21k pontját következőleg módosítom.

Mivel függő követelések behajtása ízetlenséggel járhat; ettől pedig szeretett nőmet, beteges öreg napjaira, meg akarom kímélni; tehát a Ráth féle szerződésből folyó összegek helyett nőm számára az összes hagyatékából rendelek tízezer o.é. forintot (az ugyane 2 dik pontban neki hagyott negyvenezer forinton felül) kifizetni; a maradékon és a Ráth féle pénzekben aztán László fiam és Piroska unokám osztozzanak egyenlően; a végrendelet minden egyéb tétele érvényben maradván. Kelt Budapesten. Arany János s.k.

3. A nagyszalontai fiúiskola nyugtája:

Nyugtatóvány

1000:egyezer forintra o.é. mely összeget, mint boldogult Arany János úr által, a nszalontai ref. fiú iskola javára végrendeletileg hagyományozott kegyeletes alapítvány tőkét, tekintetes Arany László úrtól e mai napon minden hiány nélkül, s valósággal átvettük. –

N.Szalontán 1883 junius 12.

Előttünk:

Nagy Sándor mk
Szemes Péter

Szél Kálmán [sic !]
ref. iskolaszéki elnök
Molnár Ferenc
ref. e. gondnok,
mint a nszalontai ref. fiú iskola
törvényes képviselői

[Felül 2ft.50kr.+1ft.+25kr. okmánybélyeg, alul N:SZALONTAI SZ. EKLÉSIA PECSÉTE 1806 köriratú, középen bárányt ábrázoló, és A N:SZALONTAI REF. GYMNASIUM PECSÉTE 1866 (?) feliratú vörös viasz pecsétek]

4. Gyulai Pál levele:

689.

Nagyságos Úr!

Boldogult édesatyja, néhai Arany János „Aristophanes vígjátékai” című munkáját csak egy kiadásra engedte volt át az Akadémiának s az I.-ső osztály fölterjesztésére az Igazgató Tanács 1881. október 27-én tartott ülésében az a határozat hozott, hogy ha a munka nyomtatási költsége fedeztetni fog (:2017 frt 70 kr. :) Arany János e munkájával szabadon rendelkezhetik.

Mínt hogy az akadémiai könyvtár, Knoll Károly, jelentése szerint a munka nyomtatási költségét még ez év elején fedették az eladott példányok: van szerencsém értesíteni Nagyságodat, hogy boldogult atyja, néhai Arany Jánosnak Aristophanes vígjátékai című műve teljesen szabad s azzal az örökösök tetszésök szerint rendelkezhetnek.

Buda-Pest, 1882. november 14.

teljes tisztelettel
Gyulai Pál
helyettes főtitkár

Nagyságos Arany László Úrnak

Budapest.

[Az Akadémia levélpapírján, csak az aláírás Gyulai írása. Kívül felirat: „Aristophanes fordításának kiadási jogára vonatkozó iratok”, de sajnos több ezzel kapcsolatos irat nem volt az eladónál.]